

II. MEĐUNARODNI KONGRES FONETSKIH ZNANOSTI

Vesna MILDNER

Jedanaesti međunarodni kongres fonetskih znanosti održan je u Tallinu (Estonia, SSSR) od 1. do 7. kolovoza ove godine, u organizaciji Instituta za jezik i književnost Akademije znanosti Estonske SSR. Kongres je bio najveći do sada, s oko 800 sudionika iz pedesetak zemalja svijeta.

Neslužbeni počasni gost kongresa bila je Ilse Lehiste, rođena Tallinnčanka, koja je za cijelo vrijeme skupa plijenila svojom neposrednošću, toplinom, te jednostavnošću izražavanja u toku svojih izlaganja, i u neposrednim kontaktima. Kao što je poznato, u posljednjih dvadesetak godina ona je u suradnji s Pavlom Ivićem uvelike doprinijela proučavanju akcenata hrvatskog odnosno srpskog jezika u okviru svog rada na prozodiji, kojom se i danas bavi, s time što je estonski jezik trenutno najizrazitijim predmetom njezinog interesa.

Nakon što je predsjednik Kongresnog komiteta, Tamaz Gamkrelidze, pozdravio sudionike i službeno otvorio Kongres, G. Fant, E. Fischer-Jorgensen, O. Fujimura, P. Ladefoged, I. Lehiste i K. Stevens izredali su se u iznošenju svojih razmišljanja o temi za koju ni sami organizatori,

očito, nisu mogli smisliti neko određeno ime, nazvavši tu sjednicu »panel review«. Nit koja se provlačila kroz sva izlaganja bilo je vlastito, intimno viđenje i doživljavanje fonetike kao samostalne znanstvene discipline i fonetike kao dijela lingvistike i znanosti općenito, kao načina života. Posebno je simpatično bilo petnaestminutno izlaganje Petera Ladefogeda, koji je završio opisom spoznavanja sebe kao fonetičara, a koje bi se, u nemogućnosti citiranja, moglo prepričati otprilike ovako: Prije dosta godina, kad bi netko upitao čime se bavim, ja bih odgovorio: engleskim. Tada bi se poveo razgovor o književnosti i ja bih ubrzo modificirao definiciju svog zanimanja, jer ni izdaleka nisam znao toliko o književnosti kao ljudi koji se isključivo time bave, pa bih rekao: bavim se engleskim jezikom, jezicima općenito. Tada bi netko počeo diskutirati o sintaksi i semantici i ne mogavši nakon određene točke više sudjelovati u diskusiji, ja bih opet morao reći: zapravo bavim se psihologijom — kako se jezik razumije i uči — sve dok ne bih naišao na nekoga tko je o ostalim područjima psihologije znao više, pa se sada nisam mogao nazvati

ni psihologom. Na to bih rekao da se bavim fizičkim aspektima govora i njegovog razumijevanja i proizvodnje, sve dok me neki fizičar ne bi prisilio da uzmaknem i da kažem kako su to zapravo više fiziološki aspekti. Fiziologom se, međutim, nisam mogao nazivati u društvu ljudi medicinske struke i tako redom, sve dok nisam došao do spasonosne riječi: fonetičar — koja uključuje i sažima sva ta zanimanja na poseban i prekrasan način.

Iz uvodnog izlaganja šestoro slav-nih svim je sudionicima trebalo biti jasno zašto smo se okupili i koji su nam zadaci i kongres je mogao započeti.

Službeni jezici bili su engleski, ruski, njemački i francuski. Prvog dana kongresa došlo je do nesporazuma jer se prešutno očekivalo da će referati biti prezentirani na jeziku na kojem su objavljeni. Ustanovilo se, međutim, da su sudionici iz SSSR-a mahom pisali na engleskom, ali izlagali na ruskom, što je u velikoj mjeri umanjilo efekat koji je organizacija kongresa u SSSR-u trebala polučiti u smislu boljeg upoznavanja zapadnih kolega s trenutnim stanjem, dostignućima i pravcima razvoja sovjetske fonetike.

Obzirom na strukturu kongres je bio podijeljen na pozvana predavanja, simpozije, referate i postere.

Održano je osam pozvanih predavanja o vrlo raznovrsnim temama. Za sva bi se predavanja moglo reći da su više sažimala dotadašnji rad autora i upućivala na buduće aktivnosti nego iznosila nešto posve novo. To je možda i bilo razlogom da je diskutanata bilo malo, uglavnom su bili isti, a njihove su se diskusije većinom svodile na skretanje pažnje na vlastiti rad iz tog područja.

Svaki je simpozij bio organiziran na određenu temu, a referente su

odabrali predsjedavajući. Nakon izlaganja svih autora u okviru simpozija (obično ih je bilo oko šestoro) bila bi otvorena diskusija. Nažalost, upravo su ti simpoziji bili loše organizirani — nije se pridržavalo najavljenog redosljeda autora ni vremenskih ograničenja, tako da se često, ako se nije prisustvovalo od samog početka, nije znalo tko je već završio izlaganje, a tko će tek nastupiti, te kada će početi diskusija.

Prema navodenju organizatora, od otprilike 1000 poslanih radova prihvaćeno je oko 650, koji su podijeljeni u 110 redovnih sekcija i pet sekcija postera. U okviru redovnih sekcija svaki je autor imao na raspolaganju deset minuta za izlaganje, pet minuta za diskusiju, a pet minuta bilo je predviđeno za promjenu prostorija, a u to se vrijeme često nastavljala diskusija.

Za razliku od simpozija, redovne sekcije referata bile su vrlo dobro organizirane, uz strogo poštivanje vremenskih ograničenja, što je bilo neobično važno, jer su se redovni referati održavali u desetak istovremenih sekcija uz istovremene simpozije i sekcije postera, u tri zgrade, pa se uz ovakovu organizaciju vrijeme doista moglo optimalno iskoristiti.

Radovi su podijeljeni na sljedeća okvirna područja:

- Proizvodnja govora
- Akustika govora
- Percepcija govora
- Tehnologija govora
- Lingvistički aspekti
- Poremećaji govora i nastava.

Pod temu *Proizvodnja govora* svrstani su radovi o metodama istraživanja proizvodnje govora, oni koji su se bavili raznim razinama i problemima artikulacije, te radovi u kojima je ispitivan odnos između vokalnog trakta i akustike.

U okviru *Akustike govora* govoreno je o modelima i metodama analize govornog signala u raznim uvjetima, kodiranju govora, te o analizi i sintezi prozodijskih obrisa.

Percepcija govora uključila je metode i modele percepcije govora, odnos između proizvodnje i percepcije, razne razine percepcije, kao i analizu faktora koji utječu na percepciju govora, kao što su: formanti, spektralni vrhovi, kontekst i redosljed.

Računalo je, naravno, prodrlo i u područje fonetike. To je bilo vrlo dobro vidljivo iz velikog broja radova predloženih u okviru teme *Tehnologija govora*, čiji bi podnaslov mogao biti »Analiza i sinteza govora pomoću računala«. Autori radova iz ovog područja prikazali su rezultate rada na raznim oblicima sinteze govora, te rezultate ispitivanja kakvoće i razumljivosti takvog govora. Na području automatskog prepoznavanja govora, osim temeljnih problema izrade samih algoritama, dana su neka rješenja za prepoznavanje govora neovisno o govorniku, što svakako uključuje i probleme normalizacije. Osim prepoznavanja samih glasova radi se i na prepoznavanju riječi, kontinuiranog govora, uključujući i prozodiju. Općenito, što su veća prikupljena iskustva na manjim segmentima govora, to se veće cjeline podvrgavaju analizi i pokušavaju sintetizirati. Izrada ekspertnih sistema za analizu govora, kao vrhunac sveobuhvatne primjene automatske sinteze i prepoznavanja govora i upotrebe računala u fonetici, područje je na kojem najuže surađuju fonetičar i informatičar. Industrija i državne institucije očito ovdje nalaže svoj veliki interes, pa su istraživanja brojna i vrlo dobro financirana i poticana. To je lijepo ilustrirao, možda i nenamjerno, H. Fujisaki time što je nezanemarivi dio svog pozva-

nog predavanja posvetio navođenju izvora financiranja koja njegov tim dobiva za svoja istraživanja. Najdalje su na tom planu otišli predstavnici Japana, SAD i Australije, bar sudeći po radovima prezentiranim u Tallinnu.

Da se ovim kongresom htjelo potvrditi kako je fonetika disciplina povezana s (ostalim) granama lingvistike, pa i znanosti općenito, najbolje se vidi iz velikog broja podtema zastupljenih u okviru teme *Lingvistički aspekti*. Osim deskriptivne fonetike, velikog broja radova na temu prozodije riječi i rečenice s njihovim raznim aspektima, fonotaktike i historijske fonetike, zastupljeni su radovi iz područja fonologije, morfologije, sociofonetike, te kontrastivne analize.

Kako se moglo i očekivati, najveći je korak k suradnji i povezivanju učinjen obzirom na najbližeg rođaka fonetike, fonologiju. Neke su sekcije čak nosile nazive u kojima su fonetika i fonologija neposredno stavljane nad zajednički nazivnik. Prvo pozvano predavanje nosilo je naslov: »Phonetic Aspects of Studying Phoneme Systems and Speech Activity« (autorica: L. V. Bondarko); četvrto, autora A. Eeka i T. Helpa, bilo je o odnosu između fonoloških i fonetskih glasovnih promjena s posebnim osvrtom na staroestonski, a jedan od simpozija imao je za temu odnos između fonetike i »prirodne« fonologije. Tome svakako treba dodati i činjenicu da je cijeli jedan zaseban simpozij bio posvećen Romanu Jakobsonu i suvremenoj fonologiji.

U okviru teme *Poremećaji govora i nastava* prikazani su radovi s područja raznih poremećaja kao što su disartrija, mucanje, afazični govor i poremećaji glasa, a također je bilo govora o proizvodnji i percepciji govora ljudi oštećena sluha i slušnim

pomagalima. Zašto su dječji govor, pjevanje i nastava uključeni u ovu temu nije posve jasno, osim možda zato da se izbjegne zasebna tema za svako od njih, ili grupa »ostalo«.

Svi radovi prihvaćeni i prezentirani na kongresu objavljeni su u zborniku radova, koji se sastoji od šest tomova — po jedan za svaki radni dan kongresa.

Za vrijeme kongresa najavljena je konferencija o reviziji »International Phonetic Alphabet«-a (IPA), koja će se održati u ljeto 1989. godine. O potrebi revizije govorio je predsjednik Međunarodnog fonetskog udruženja, Peter Ladefoged, u okviru svog izlaganja u jednoj od redovnih sekcija. Na planiranoj konferenciji odredit će se nova verzija IPA-a, budući da je sadašnja, sročena pred stotinjak godina, zastarjela između ostalog zbog drugačijih gledanja i pristupa fonetici, zbog otkrivanja novih jezika, za čiju je transkripciju potrebno odrediti prikladne simbole, kao i zbog sve bržeg razvoja tehnologije i mogućnosti detaljnije analize glasova, što treba imati i odgovarajućeg odraza u mogućnostima prikazivanja različitih segmenata govora.

Raznovrsnosti i zanimljivosti kongresa svakako je doprinijela iz-

ložba knjiga nekoliko velikih svjetskih izdavača, a Tallinnčani su se iskazali kao odlični domaćini i izvršni organizatori, pružajući sudionicima priliku da se kroz bogati društveni život i izvankongresne aktivnosti druže i upoznaju i izvan predavaonica.

Na svečanosti zatvaranja najavljen je Dvanaesti međunarodni kongres fonetskih znanosti koji će se održati u trećem tjednu kolovoza 1990. godine u francuskom sveučilišnom centru Aix-en-Provence.

Na žalost, iz Jugoslavije je sudjelovalo samo troje predstavnika koji se, s izuzetkom Pavla Ivića, koji je aktivno sudjelovao u dva simpozija, nikako ne bi mogli smatrati reprezentativnim.

Ovaj je kongres još jednom potvrdio da se ne treba ustručavati istupiti s neodgovorenim pitanjima. Od gotovih odgovora koji su u znatnosti općenito, pa tako i u fonetici, i onako uvijek pod znakom pitanja, mnogo je važnije znati postavljati pitanja.